

MỘT LOÀI TÔM GIỐNG *MACROBRACHIUM* BATE (DECAPODA: CARIDEA: PALAEMONIDAE) MỚI TÌM THẤY Ở MIỀN BẮC VIỆT NAM

Đặng Ngọc Thanh

Viện Sinh Thái và Tài nguyên sinh vật, dnthanhel@vnn.vn

TÓM TẮT: Mô tả một loài tôm mới thuộc giống *Macrobrachium* được tìm thấy ở suối vùng núi Chí Linh (Hải Dương) miền Bắc Việt Nam.

Từ khóa: Decapoda, Caridea, Palaemonidae, *Macrobrachium*, loài mới, Việt Nam.

MỞ ĐẦU

Trong số mẫu vật tôm nước ngọt thu được ở suối vùng núi Chí Linh (Hải Dương), đã phát hiện một loài tôm mới thuộc giống *Macrobrachium* Bate có đặc điểm phân loại rất đặc trưng, so với tất cả các loài tôm thuộc giống này đã biết ở Việt Nam.

VẬT LIỆU VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Vật liệu gồm 7 cá thể (3 ♂ và 4 ♀), được thu bằng vợt cầm tay, sục trong đám cây thủy sinh trong suối nước chảy, nền đáy đá sỏi, tại suối vùng núi xã Bắc An, Chí Linh, Hải Dương, thời gian thu mẫu tháng 5/2011; mẫu được bảo quản trong dung dịch formalin 10%. Toàn bộ mẫu vật (holotype và paratypes) được lưu giữ tại Viện Sinh thái và Tài nguyên sinh vật, Viện Khoa học và Công nghệ Việt Nam.

KẾT QUẢ VÀ THẢO LUẬN

Macrobrachium chilinense sp. n. (Hình 1)

Holotype: con đực trưởng thành, Tl: 52,5 mm, cl: 14,5 mm, R: 12 mm, suối ở vùng núi thấp thuộc xã Bắc An, Chí Linh, tỉnh Hải Dương, 2011, lưu giữ tại Viện Sinh thái và Tài nguyên sinh vật; paratypes: 2 ♂, 4 ♀, địa điểm như holotype.

Đặc điểm chẩn loại

Con đực: Chùy hẹp, ngắn, thẳng, ít răng. Càng 2 có ngón rất ngắn so với bàn (1/3), phần gốc ở cả 2 ngón có 2 mấu răng.

Mô tả

Con đực

Tôm cỡ trung bình, độ dài thân 51 mm. Vỏ đầu ngực nhẵn, chùy ngắn cạnh trên hơi gồ cao

ở trên mắt, ngọn chĩa thẳng, vượt quá cường râu I, chỉ xấp xỉ tới ngọn vảy râu II. Cạnh trên 7-8 răng, có 3 răng trên vỏ đầu ngực (2 răng ở sau cạnh trước), răng 1-2 cách xa nhau so với răng 3-4. Càng II con đực xấp xỉ bằng độ dài thân. Càng trái và phải giống nhau. Các đốt hình ống dài, có phủ gai ráp. Đốt merus ngắn hơn carpus (tỷ lệ 12/15). Đốt carpus dài xấp xỉ đốt bàn. Đốt ngón rất ngắn so với đốt bàn (tỷ lệ 5/15). Ngón mập, mặt có tơ thưa, đầu ngón có túm tơ. Cạnh trong gần gốc ngón động và ngón bất động đều có 2 mấu răng. Nhánh trong chân bụng I con đực hình hạt đậu. Phần phụ giao cấu con đực dài tới 3/4 nhánh ngoài chân bụng II. Telson có cấu tạo bình thường.

Con cái

Sai khác ở càng II, ngắn và nhỏ hơn. Trứng lớn, kích thước $d = 1-1,2$ mm.

Kích thước: tl = 51-54 mm; cl = 15 mm; M = 11-12 mm; C = 14-16 mm; Pr = 14-16 mm; D = 5 mm.

Ý nghĩa tên loài: Tên loài đặt theo tên Chí Linh, nơi phát hiện loài mới.

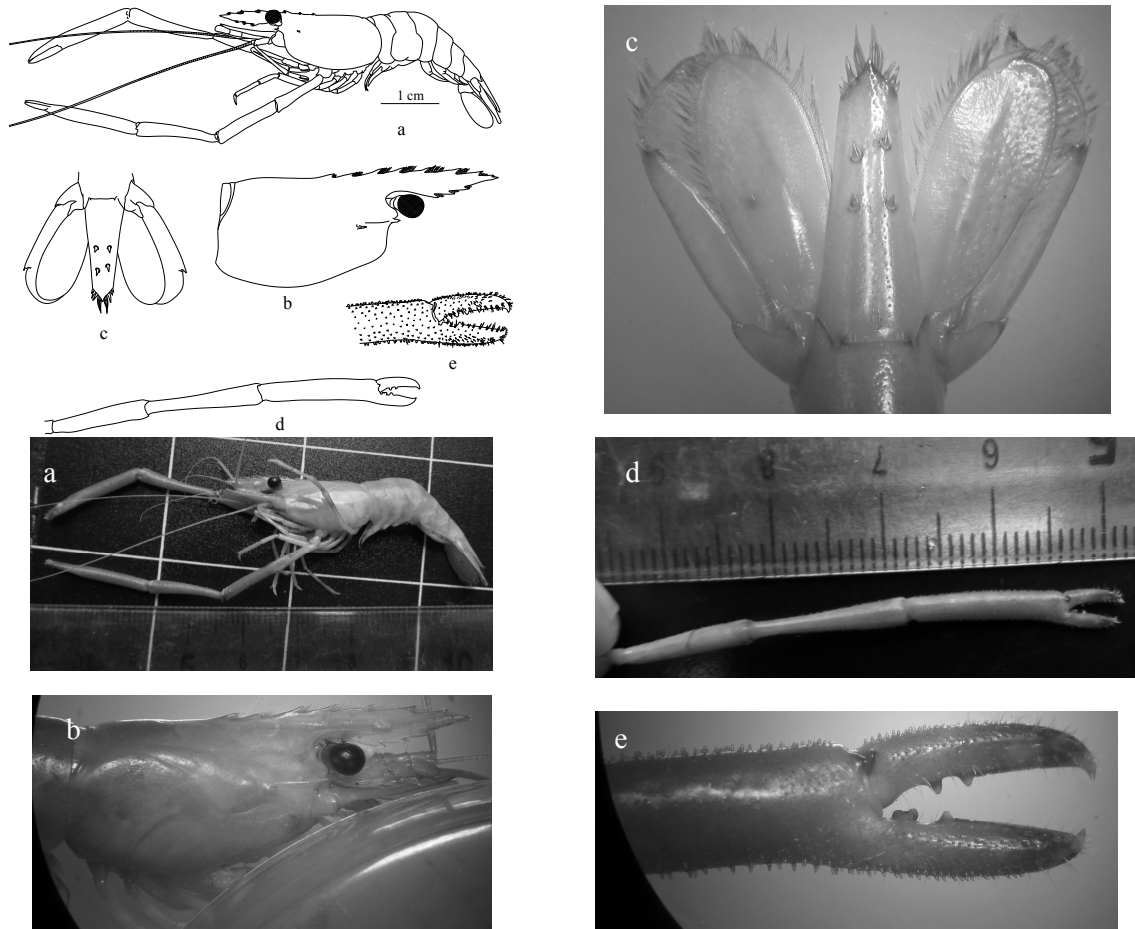
Nhận xét

Loài mới *Macrobrachium chilinense* sp. n. thuộc nhóm loài tôm giống *Macrobrachium* có các đốt càng II có hình ống dài. So với loài gần *M. nipponense* (De Haan) đã thấy ở Việt Nam, Trung Quốc, loài mới có sai khác rõ rệt ở các đặc điểm sau: Vỏ đầu ngực hẹp, ngắn, cạnh trên chỉ có 7-8 răng (so với 11-14 răng); càng II ở con đực chỉ dài bằng thân (so với dài hơn thân); đốt carpus thường dài bằng đốt bàn (so với dài hơn bàn); đốt ngón rất ngắn, chỉ bằng 1/3 đốt bàn (so với 3/5 đốt bàn).

Lời cảm ơn:

Tác giả cảm ơn TS. Đỗ Văn Tứ, TS. Lê Hùng Anh và TS. Trần Đức Lương, Viện Sinh

thái và Tài nguyên sinh vật đã cung cấp vật mẫu và kỹ thuật xử lý mẫu vật trong quá trình hoàn thiện công trình này.

Hình 1. Macrobrachium chilinense sp. n.

a. Holotyp con đực từ suối ở Bắc An, Chí Linh, Hải Dương; b. Vỏ giáp ngực; c. Telson; d. Càng II con đực; e. Đốt ngón phóng to.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Đặng Ngọc Thanh, N. H. Yết, 1972. Tập San Sinh vật Địa học, 10(1-4): 1-6.
- Đặng Ngọc Thanh, 1975. Tập san Sinh vật Địa học, 13(3): 65-78.
- Đặng Ngọc Thanh, 1998. Giống tôm nước ngọt *Macrobrachium* Bate, 1868 (Palaemonidae) ở miền Nam Việt Nam. Tạp chí Sinh học, 20(3): 1-4.
- Đặng Ngọc Thanh, Hồ Thanh Hải, 2001. Động vật chí Việt Nam, 5, Giáp xác nước ngọt.
- De Man J. G., 1892. Decapoda des indischen Archipel, in Max Weber, Zool. Ergebnisse einer Reise in Niederlanddisch Ost- Indien, 2: 265-527. Pls. 15-29.
- Holthuis L. B., 1950. The Decapoda of the Siboga Expedition, Pt. 10. The Palaemonidae - Subfamily Palaemoninae. Siboga Expedition Monograph, 39A(9): 1-268.
- Cai Y., Naiyanetr P., Ng. P. K. L., 2004. The freshwater prawns of the genus *Macrobrachium* Bate, 1868 of Thailand. Jour. Nat. History, 38: 581-649.

8. Dai A.Y., 1984. A preliminary study on the freshwater prawn genus *Macrobrachium* of China *Acta Zootaxonomica Sinica*, 9(3): 244-252.
9. Zhao-Liang Guo, Shun-Lian He, 2008. One new and four newly recorded species of the genus *Macrobrachium* (Decapoda: Caridea: Palaemonidae) from Guangdong Province southern China *Zootaxa* 1961: 11-25.

NEW SPECIES OF *MACROBRACHIUM* BATE (DECAPODA: CARIDEA: PALAEMONIDAE) FROM MOUNTAINOUS REGION CHI LINH (HAI DUONG) NORTHERN VIETNAM

Dang Ngoc Thanh

Institute of Ecology and Biological Resources, VAST

SUMMARY

***Macrobrachium chilinense* sp. n.**

Prawn of moderate size, body length 51-54 mm. Carapace glabrous, without microspinules. Rostrum narrow, straight overreaching Ant I peduncle, just reaching distal end scaphocerite. Rostrum formula: 3 + 7-8/3. Dorsal teeth unequally spaced, usually with wide gaps between 1-3 teeth on carapace.

Second pereopods equal in size with body length, left and right similar in shape, all segments cylindrical form, covered with microspinules. Merus shorter than carpus (ratio 12/15), carpus scarcely equal in size with palm. Fingers very short, in comparison with palm, (0.3 times), distally armed with seta tuft, both moveable and immoveable fingers with 2 proximal teeth. First pleopod in male with endopod slightly concave at inner margin.

Sexual dimorphism showed in smaller second pereopods in female. Eggs dimension $d = 1-1.2$ mm.

Dimensions (male): (mm) tl; 51-54; cl: 15; M; 11-12; C: 14-16; D = 5-6.

Keywords: Decapoda, Caridea, Palaemonidae, *Macrobrachium*, new species, Vietnam.

Ngày nhận bài: 15-5-2012